

часова
дажкна
біотечка

Р/Ш/6 (24/10)
В-48

П. ВИННИЧЕНКО

ЗАПИСНА КНИЖКА

ОПОВІДАННЯ

ЛІТЕРАТУРА
І МИСТЕЦТВО

КРАТКАЯ НАСЛОВИТЕЛЬНАЯ

Вып. № ЦГБ(2-4к): ВУС № 2480983

Автор Виннигерко В.

Название Зариски книжки

Место, год издания Х., 1931

Кол-во стр. 24с.

— " — Отд. делов _____

— " — Иностранная _____

— " — Карт _____

— " — Схем _____

Том _____ часть _____ вып. _____

Конволют _____

Примечание:

17.10.902

Молд-

В. ВИННИЧЕНКО

ЗАПИСНА КНИЖКА

ОПОВІДАННЯ

ЛІТЕРАТУРА І МИСТЕЦТВО

ХАРКІВ - 1931

Бібліографічний огляд наукової літератури
в галузі української історії, етнографії,
археології та інших наук про минуле
України. 1931.

Друк. „Чорном. Комуна“,
Одеса, Пушкінська № 32.

Місячник № 586. 18/II 1931.

Замовл. № 1669

Тираж 50.000

1/4 арк. (ОСТ № 364 А6)

Тікати було вже нікуди: поперед нас сла-
лось рівне й безкрає поле, а позаду з
села гналась ціла юрба люду. Попереду
всіх біг стражник і кричав:

— Ге-ей! А ну, гей там! Подожди!

І вимахував над головою в себе рукою
так, ніби поганяв волів.

— Зупиняємось? — безнадійно спитав мене
Антип.

— Зупиняємось.

Ми зупинились. Антип вирвав стеблину
жита і, покусуючи її, дивився до села на
погоню. І погляд йому був понурий та
блискучий, як промінь сонця з-під чорної
навислої хмари.

— «В кальоші?» — посміхнувся я до
його.

Власне кажучи, смішного в нашім ста-
новищі було мало. Найменше, що з нами мог-
ло статись, це те, що нас поб'ють, зв'я-
жуть, і поволочать в повітову тюрму.

Антип теж похмуро посміхнувся.

— Бач, я казав, що треба з вечера ви-
ходити з села.

— Де твої проклямації?—живо перебив

він — ховай в жито! Швидше! Сядем обидва, ніби стомились...

Ми помалу сіли під житом. Я витяг з-за пазухи пак проклямацій, які зістались у нас ще на одно село, і, не одвертаючись од жита, вирив руками ямку, поклав туди пак і засипав землею. Наверх натрусив трави.

— Так... — скося озирнувши мою роботу, промовив Антип.

Погоня наближалась.

Поранкове сонце стояло над церквою і ще не встигло випарити усю росу, і вона, як сльози дитини, яка тільки що плакала, невинно ї зворушливо блищала в траві. Прощай, росе!

Потім я підвів голову. Погоня вже недалечко була, але бігла тихше. То підійдуть, то знов побіжать. Стражчик одною рукою придержує шаблю, а другою широко махає то взад, то вперед, немов одбивається від когось позаду. Іноді озиравсь і щось казав дядькові, який біг зараз же за ним. Трохи оддалік бігли ще люди, а коло їх купа дітвори.

Антип похмуро кусав стеблину і чудно бігав очима навкрути, немов чогось шукав.

А я нічого вже не шукав. Чого там дурно тратити сили, пускайся на дно та й усе.

Ось зовсім близько. У стражника рудень-

га борідка, очі напружено, гостро втоплені в нас. На грудях, у такт підстрибує шнурок від револьверу. Лице червоне, задихане.

Раптом Антиц стріпнувся, повернувся до мене й швидко зашепотів:

— Слухай: я хочу спробувати одну штуку. Старайсь робити як я. Чуєш? Я хочу...

Але докінчити не встиг. Перед нами вже стояв стражник і, трудно дихаючи, розглядав нас. З-за плеча його виглядало зляканобачікавлене лице дядька.

— Ну, вставайте! Ходім! — суворо хитнув головою стражник.

Я не рушився, ждучи, що робитиме Антиц.

Цей помалу підвівся, став на свої довгі, тонкі ноги й почав мовчки розглядати стражника. Пильно, серйозно, з виразом поважності. На лиці ніякого замішання, хвилювання. Нарешті, зупинившись на лиці злегка здивованого поліціанта, спитав:

— Ты — чин сельской полиції, голубчик? Неправда-ли?

«Чин сельской полиції» ще більш похмурився.

— Ну, то що? Ну, ти, вставай!

Я теж устав.

— Кудаже ты зовешь нас идти? И за-чем остановил нас? — спокійно, з цікавістю запитав Антиц.

— Зараз побачите! Ну, марш! Данило ста-
пайте збоку. Та глядіть, як що, так лома-
ною прямо по голові...

У Данила в руках, справді, була палич-
ка, яку по справедливості інакше й не
можна було назвати. Він став коло мене
і, косо позираючи, наготовив свою зброю.
Почувалось, що людина на своїм віку не
бувала часто в такім становищі. Взагалі,
Данило абсолютно нічого страшного з себе
не уявляв. Мав собі великий ніс, але він
був задертий догори, ніби весь час зази-
рав до своїх товаришів, округленьких ка-
жих оченят. Борода скуйдовчена, губи злег-
ка одвислі. Вчувалось, що людина ця, ко-
ли її про щось запитати, наперед трохи
подумає, потім спитає: «Як кажете?», а
потім вже одповість нам щось таке, про що
ви самі давно знаєте. Але ломаку держав
серйозно й уважно.

— Ну, рушай! — шарпнув стражник за
рукав Антипа.

Антип зробив строге лице.

— Позволь, милый человек, так нельзя...
Как чин полиції, ты должен объяснить лю-
дям, почему останавливаешь их. Это — во-
первых. Далше: Исполняя ответственную обя-
занность охраненія порядка и тишины и
при том, будучи э... э... конфиденціально
приставлен к исполненію существующих за-
казов Россійской Имперіи, ты должен не

нарушать оные а, наоборот, поощрять и подавать примѣр. Понял?

І Антип навіть витягнув перед своїм довгим блідим носом палець і хитнув повчаюче головою.

Лице Данила стало виявляти наплив, очевидно, несподіваних переживань. Очі йому поширились і забігали то на нас, то на стражника. Губи ще більш одвисли.

Але я був також здивований: при наших мужицьких штанях, свитках, чоботях і т. і. російська мова як раз було те, що могло нас цілком затокмачить у «кальошу».

На стражника це, дійсно, зробило відповідне вражіння. Він озирнув нас, потім хитнув до Антипа головою й коротко сказав:

— Покажи паспорт!

Я понуро стис губи й одвернувся. З цього йому й треба було почати.

— Паспорт? Вот это—правильный твой вопрос,— похвалив Антип.— Да... так именно слѣдовало и начать. Но без грубостей, вѣжливо, строго. Да... Но тебѣ мы все таки не покажем... Тебѣ нельзя. Исправнику, становому еще можно, но нижніе чины не могут смотрѣть...

Тим часом надбігла друга частина погоні: дядьки і дітвора. Дітвора зараз же похобалась за ноги дядьків і визирала з-за них, як з-за дерев.

Дядьки шепотілись і поглядали на нас, всі сопли від швидкої ходи.

— Ну, када так, так марш! Нічого тут! — хитнув рішуче стражник головою. — Рушайте, Данило!

— Подожди, не торопись... — поважно простягнув руку до Данила Антип і повернувся до стражника:

— Ще раз спрашиваю: по какому поводу ты позволяешь себѣ останавливать прохожих на дорогѣ?

— Семенюк! — раптом підняв голову стражник до дядьків. — Это вони?

Серед голів одна посміхнулась, хитнулась і промовила:

— Вони самі... От-той, нижчий, кидав до мене, а вищий у церкву...

— Что «кидав»? — здивовано спитав Антип.

Я теж непорозуміло дививсь навкруги.

— Уже забули? — добродушно посміхнулась голова Семенюка. — Бамажечки... З красними печатями... Проклямаціі...

Всі гостро дивились на нас.

Але якби ці дядьки разом з стражником раптом перевернулись в Китайську депутацію, що нас закликала б на царство до їх, — на лиці Антипа не виявилось би більшого здивовання, ніж тепер. Ні страху, ні ніяковости, а тільки здивовання. Видно, що чоловік всього сподівався, але проклямацій...

Він глянув на мене, на стражника, на дядьків. Я теж глянув на його, на стражника, на дядьків.

— Как ты сказал, мужичок?—нарешті вимовив Антип до Семенюкової голови.

— А так, як чув...

— Прокламації??

— Атож...

Антип глянув на мене, я на його.

— Вы что-нибудь понимаете, Ксенофонт Сократович?

Чого йому спало на думку так історично прозвати мене, я не мав часу ні думати, ні дивуватись, але стиснув плечима і промовив:

— Ничего не понимаю... Диоген Эмпедоклович!

— Странно... Очень странно... Так, значит, в вашей деревнѣ в эту ночь были разбросаны прокламації?

Стражник пильно дививсь на його. Але Антипові ніколи було займатись переглядуванням з якимсь там стражником.

— Отвѣчай же, когда тебя спрашивают— нетерпляче й строго крикнув він.

— Та ти што кричиш? Диви, сволоч. Лазить тут, приставляє всякі манери та ще й... Ступай січас! Данило, тягніть того!

Данило несміло взяв мене за руку. Я строго глянув на його, і він пустив її.

Стражник чогось почував себе страшен-

но розсердженим, навіть ображеним. Але Антип мовчки строго дививсь на його і не рушавсь. Потім помалу повернувся до здивованих голів дядьків і, найшовши гостреньке, добродушно-іронічне лице Семенюка, уважно й строго спитав:

— И ты, значит, утверждаешь, что мы разбрасывали прокламації?

— Атож... Утверждаю... — насмішкувато хитнув Семенюк головою.

— Своими глазами видѣл?

— Своїми. Не позиченими.

Говорив він упевнено, але на нас чекаюче-пильно дивилсь декілька пар серйозних очей.

— Хорошо. Теоя фамилія — Семенюк? Ксе-нофонт Сократович, — поважно й строго повернувся до мене Антип, — запомните: вот этот крестьянин с пепельной бородкой и... — він знов пильно озирнув Семенюка — и сѣрыми глазами называется — Семенюком.

— Слушаю, Діоген Емпедоклович.

— Ну, то що буде? — посміхнувся Семенюк, але по лиці йому пробігло щось тривожне. Він глянув на стражника, на Данила, на нас.

— То будет, — різко й строго повернувся до його Антип, — что бывает тѣм, кто дает фальшивые показанія. Ты этим отвлекаешь начальство от настоящих преступников. Ты —

укриваєш їх! Понял? Ну, идем в деревню.

Більше об'яснитись він не хотів. Спрага виявлялась настільки серйозною, що він мусів поспішати в село.

Він пішов. Потім несподівано повернувся до стражника й сказав:

— Ты хоть и груб, но службу свою исполняешь хорошо. Молодчина... Ксенофонт Сократович, у вас есть папиросы?

Я вийняв цигарки, ми зупинились і закурили.

Погоня наша переглядалась. Стражник пильно й похмуро позирав на нас. Похвалу Антипову він вислухав мовчки, не посміхаючись, тільки скося подивляючись то на мене то на Антипа.

Власне кажучи, я стільки ж розумів тепер Антипа, як і вся погоня. Хіба що одні хлопчики ні в чому не сумнівались і твердо були переконані, що спіймано щось страшне. Тому радісно бігли поперед нас, підтягували нашвидку штанці і кричали:

— Піймали! Піймали!

Йшли всі мовчки. Часом Антип повертав до мене своє виточене, сухувате лице з блідим носом і говорив щонебудь заплутане, де часто попадалось ім'я губернатора або поліцмейстера. Говорив заклопотано, щось міркуючи про їх, турбуючись, що не зможе сповістити їх про щось.

Сторожа наша прислухалась до наших слів

і Семенюк шептався з дядьками, йдучи по-заду.

Степ хвилями біг до краю неба і тихо шелестів зеленосивим колосом. Часом поважно й ліниво, ледве ріжучи повітря, пропливав над нами ворон і зникав у блідо-синій долині. На нас не звертав ніякої уваги, — мало чого люди між собою не виробляють, у його своя мета. Я довго провожав його очима.

В селі нас ждали. Біля воріт, на порогах хат, на перелазах їстирчали людські голови і, не зводячи очей, повертались за нами. Часом перегукувались з погонею і робили деякі уваги, які торкались більше деталей нашого арешту, ніж провини.

Так, наприклад, один дядько з вилами в руках щільно обдивився нас, потім заклопотано звернувся до Данила і спитав:

— А сіль є?

Данило й я подивились на його. У Данила очі стали кругліші.

— Яка сіль?

— А на хвіст сипать...

Стражникові не подобались його питання.

— Одойді вон! — сердито крикнув.

Дядько зупинився, пропустив нас підморгнув заднім на стражника і не пішов далі.

Мені він подобався. Подобалось, як він поглядав на нас. Правду кажучи, такі погляди попадались частенько. Але стражник

чогось почав хвилюватись, якось підрівнявсь і, коли Антип зупинивсь, щоб поправити щось коло чобота, сердито, роздратовано закричав:

— Ну, скарєй там!.. Довольно манєри приставлять!..

Антип підвівсь, мовчки здивовано подививсь йому в лице, потім тихо й повчаюче промовив:

— Это чин полиції так позволяет себѣ? Нельзя. Нельзя так.

— Ну, базікай там! Іди, говорю!—чогось надзвичайно злісно крикнув стражник.—Тоже в разговорі ще... От я тобі покажу разговорі...

І додав таку лайку, від якої Антип моментально зупинився, подививсь на стражника, потім повернувся до мене й коротко спитав:

— Слыхали?

— Слыхал...— буркнув я.

Антип більше нічого не сказав. Рішуче й строго попрямував далі. Лице виявляло непохитність.

Але я йшов, похиливши голову. Мене брала досада: ішов би вже мовчки, ні, треба ще на сміх себе виставляти.

У волості нас теж уже ждали: з вікон виставлялись голови, а коло дверей ганку товпилась ціла юрба люду. Всі вони, рзступившись, дивились прямо нам в лице, і дехто хмуро мовчав, дехто посміхався, біль-

шість же голосно і з страхом цікавилась пійманими «жуликами».

Ввели в «присутствіє». Там уже теж був народ.

— Ну, єсть! Спсймали! — хмуро проговорив стражник. — Давайте, старосто, понятих, нада січас їх до справника.

Коло столу стояв невеличкий дядько, з кострубатою головою і рідко розставленими очима. Плохенький піджак, ситцева сорочка під жилеткою, вигляд заклопотаности, забитости. Так і уявляється, що прийде цей дядько додому, а дома лазить голодна, писклива дітвора, чіпляється за чоботи, канючить, жінка лається, а коло порога стоїть уже соцький і кличе «до начальства». Через що його вибрано на старосту, — невідомо.

— Так оце ті?.. Ага... — бігаючим поглядом озирнув нас цей староста. — Ну, так що ж?.. Як понятих, то й понятих... А ну, хто за понятих? — задер він голову до юрби.

Але тут вмішався Антип. Він ступив трохи вперед і ввічливо, але спокійно й навіть строго звернувсь до старости:

— Подожди, немного... значит, ты староста?

Староста здивовано глянув на його.

— Ну, я... Та щс?

— Хорошо. Пока ничего. Значит, это ты отдал приказаніє задержать нас на дорогѣ?

Тон був такий, що мимоволі староста одповів:

Ну, хоч би й я, так що?

— Нічого. Продолжайте свое дѣло.

І Антип спокійно замовк.

Староста непорозуміло дививсь на нас.

— Так що ж буде з того, що я? Ну, я так що?

— Нічого, нічого...— заспокоююче промовив Антип і чудно посміхнувся.— Вибирайте понятых и отсылайте нас к исправнику... Миѣ только нужно было удостовѣриться, кто в этом виноват, ты или стражник. Продолжайте.

І звернувшись до мене, прошепотів:

— Не стій же таким опудалом. Підгравай. Діло йде.

При цьому вираз лица йому був солідний спокійний, ніби він діливсь зі мною якимсь важним служебним спостереженням.

Я хитнув головою.

Староста й стражник теж щось шепотіли між собою.

— Виноват! — раптом знов звернувся Антип до їх. Вони обоє зараз же озирнулись до його. Юрба тихо шушукалась.

— Виноват. Я хочу вас спросить: можете ли вы нам дать точное и ясное представление нашей вины, за которую вы нас арестовали?

Староста не зрозумів.

— Що кажете?

— Я говорю, можете ли вы сказать, за что нас арестовали? Если хотите, отвѣчайте,

не хотіте, — не нужно. Но предупреждаю, вам же хуже будет, если не отвѣтите. По закону вы обязаны отвѣчать.

Про те, щоб спробувати оправдуватись або дати їм зрозуміти, що вони помилились, він навіть не згадував.

— За що арештували? А за те, що бунтуєте народ. Проклямації підкидаєте людям.

— Свидѣтели есть?

— Та що ви йому базікать там даєте?— раптом зачувся позаду густий обурений голос.— Віщ їм баки забиває, а вони роти пороззявляли! В мордяку йому, сукиному сину, та й уся розправа!

Ми всі озирнулись. В кутку стояв високий гарний дядько з чорною пишною бородою і сердито насупленими бровами. Одягнений був добре, очевидячки сільський багатій.

Антип ніби не розібрав, звідки йшов голос. Прижмуривши очі, він водив ними по юрбі. Нарешті, наглядівши багатія, аж перегнув до його голову й з спокійною погрозою спитав:

— Это ты, кажется, сказал?

Багатій ще більш розсердився.

— А ти на кого це тикаєш? Халамидро! Я тебе як тикну тут, так аж ногами вкриєшся!

— Та бить їх!.. Чого там! В мордяку!— зачулись за ним сердиті голоси з юрби.

Антип вирівнявсь, і, ніби нічого не чуючи строго коротко кинув до багатія:

— Как фамилія?

Ніхто, очевидночки, нічого подібного не ждав.

Всі притихли й стали переглядатись, хто з усмішкою, а хто з неспокійним непорозумінням.

Але багатій аж почервонів весь.

— Та ти хто такий, що хвамилії спрашуєш?! Твоя як хвамилія?

Антипове лице ще більш стало холодним, невблаганногрізним.

— Не хочеш сказати? Хорошо. Староста, ты за это отвѣчаешь отдѣльно. Это ты замѣть себѣ... А теперь...

Він помалу, поважно й з таким виглядом, який ясно говорив, що він не хотів, але примушений це зробити, підняв руку, засунув її за пазуху і врочисто, повагом, вийняв свою... велику записну книжку, в якій він рахунок своїм видаткам і прибуткам. Так же помалу розгорнув її, витягнув олівець і звернувся до багатія:

— Еще раз спрашиваю: как твоя фамилія?

Як тільки в руках Антипа з'явилась книжка, в присутствії раптом стало надзвичайно тихо. Посмішок уже не виднілось. Очі всіх, як голівки булавок до магнету, повернулись і впились у книжку. Староста то бігав стурбованим поглядом на присутствії, то знов зупинявся на книжці. Видно, рі-

шуче був збитий з пантелику. Стражник неспокійно заворушивсь, обсмикнув свою казенну сіру сорочку і взявсь рукою за шаблю, ніби хотів стати «смирно».

А багатій з червоного зробився жовтим і очі його були вже не сердиті, а немов злякані, немов знепокоєні.

Всі стояли, як загіпнотизовані.

Я зрозумів, що треба кувати залізо, поки гаряче. Враз схопився, озирнувся, підхопив табуретку й підставив Антипові.

— Извольте присѣсть, Діоген Емпедоклович. Может быть чернила подать вам?

— Да-а... Чернила бы лучше...

Я з готовністю кинувсь до столу, схопив з його все і одною рукою подав ручку, а в другій став держати чорнило.

Він помалу умокнув ручку й наготовивсь писати.

— Так не желаешь сказать своей фамилии?— повернувся до багатія. Той ворухнувся, але я не дав йому нічого сказати. Швидко повернувшись до Данила, що стояв біля мене зо зляканими, витріщеними очима й з ломакою, я зробив строге лице й хутко крикнув:

— Как фамилия этого черного? Скоро!

— Клим Сидоренко!— машинально випалив Данило, широко дивлячись на мене.

— Клементій Сидоренко, Діоген Емпедоклович,— угодливо нахилився я до Антипа.

— Ага! Отлично... Хорошо... Кле... мен... тій... Си... до... рен... ко... Хорошо. Как называется это селеніе?

— Как называется это селеніе? — строго звернувшись я до стражника.

— Мандриковка, — злегка вирівнявсь стражник, напружено слідкуючи за Антиповою рукою.

— Мандриковка, Діоген Емпедоклович!.. Староста ще більш стурбувався. Ззаду почалась шамотня. Видно було, як поспішно один за одним дядьки просковзували в двері і юрба ріділа.

— Так, хорошо...

Староста раптом пригладив волосся, прокашлявся й, несміло глянувши на книжку, промовив:

— Ну, хорошо, господа... Позвольте ж спроситьця вас, хто ж ви такіі будете?

Антип не зразу одповів. Устав, вернув мені ручку і, не закриваючи книжки, повернувшись до старости.

— Кто мы такіе, голубчик, мы скажем исправнику. Понял? Исправнику это скажем. Это, кажется, здѣсь Михаил Андреич исправником?... повернувшись він до мене. — Ах, нѣт, Михаил Андреич в другом уѣздѣ... Да, мой милый, кто мы такіе, ты это скоро узнаешь. Да... Ну-с, мы готовы. Давайте понятых и можно отправляться. Только я просил бы непременно с нами отправить этого госпо-

дина... как его?... він зазирнув до себе в книжку — этого Сидоренка. И затѣм того, который утверждает, что мы разбрасывали прокламації. Как его? Мм... Семенюк, кажется! Да, да! Так вот его тоже. Гдѣ он?

Я хутко повернувся і почав шукать очима Семенюка.

— Гдѣ Семенюк?

Семенюк стояв десь аж у дальному кутку. Всі зараз же розступились, даючи йому дорогу й поглядаючи то на його, то на нас.

— Подойди-ка сюда, Семенюк! — хитнув головою Антип.

— Семенюк, ступай сюда! — крикнув я.

Семенюк несміло виступив, глянув на старосту, на стражника й пробурмотів:

— Чого ж мені їхати У мене времени нема...

Антип усміхнувся:

— Ничего, голубчик, у нас тоже не было времени, а ты задержал нас. Вот расскажешь исправнику, как мы бросали прокламації, а тогда уж увидишь, будет ли у тебя время... Ну, староста, давай понятых, нужно отправляться, нам некогда. А вы, господа, — звернувшись він до юрби — будете свидѣтелями, когда нужно будет. Слышите?

— Так тошно... — почувлось з різних боків.

В цей час багатій потихеньку по-під стіною пробирався до дверей. Я помітив.

— А ты куда? Сидоренко! — закричав я —
куда уходиш?

Антип строго озирнувся:

— Сидоренко? Им'їй в виду, что еще хуже
будет, если уйдешь.

Сидоренко хмуро зупинивсь.

— Я роботу дома покинув... — сердито бур-
кнув. — Мені нема чого до справника. Моя
хата з краю...

— Ничего, ничего... Староста! Понятых!

Староста шепотівся з стражником, видно —
радились. Зразу ж покинув і повернувся до
нас.

— Що кажете?

— Понятых давай. Мы готовы.

Староста замнявся.

— Та бачите, господа, діло, звісно, таке,
що... Наше положеніє тоже, як ізяснить...
то, конешно, одно слово сказать... Сказано,
примерно, що прокламації. Ну, так такий
приказ, що таких людей арештовувать, так
прямая обязаность... одно слово сказать... Се-
менюк! — раптом сердито повернувся він до
Семенюка. — Признавайсь, сукин син: цих
людей ти бачив? Признавайсь оттут, сійчас
мені!

Настала тиша.

Антип пробурмотів:

— А ну, что он скажет, пужно записать...

І наготовив книжку.

Семенюк, очевидно, зібрав усі сили, щоб

одповісти, але глянув на книжку й розтервся. Стурбовано забігав очима навкруги і знов, як сояшник до сонця, повернувся до книжки.

— Ну, говори ж, стерво!

Семенюк безпомічно глянув на старосту.

— Я бачив... що... Тільки, як темно було, то не розібрав добре... Похожі...

— Умгу! — муркнув Антип і щось черкнув у книжці. Семенюк зразу ж замовк, злякано слідкуючи за його рукою.

— Ну, видно, що три рублі хотів заробить! — безапеляційно й похмуро бовкнув стражник до старости. І стояв з таким виглядом, що, мовляв, сумніву більше нема ніякого.

— Ну, сукин син, підожди ж ти? — хитнув староста головою до Семенюка.

— Какіє три рубля? — зацікавлено спитав Антип.

— Та, бачите, такий порядок, що як пійма хто кого з проклямаціями, так тому три рублі. Таке меропринятіє, одно слово сказать... От он і соблазнівся, виходить... А ви самі должно на станцію путь держали?

— Да, мы хотѣли на станцію.

— По своїм ділам чи по службі?

— Это все равно. Ну, так скорѣе, староста, скорѣе, — нам некогда...

Староста знов пригладив волосся, яке від

того тільки нахилилось під рукою і потім знов вигиналось, як пружина.

— Ви господа, не сердіця... Хто ви такі, нам незвісно... Ну, видно, що, одно слово сказати, ошибка тут... Тільки ж ми свою службу спольняємо, ви свою...

Він глянув на стражника. Стражник косо дививсь на його, немов піддержував в тяжкій справі.

— Я так думаю, що нада оставить его дело. А що ми вас задержали, так можна вам дать лошадей до поїзду. Га?

— Хм!—роздумливо, вагаючись підняв брови Антип.— Я не знаю, как с вами быть...

Потім повернувся до мене й запитав:

— Вы как думаете, Ксенофонт Сократович? Оставить или ъхать к исправнику?

Всі, чекаючи, з хвилюванням дивились на нас.

Я зібрав усі свої сили, серйозно, нерішуче одповів:

— Право, я не знаю, как вам будет угодно, Діоген Емпедоклович.

— Ну, хорошо!—рішуче махнув рукою Антип і повернувся до їх — хорошо. Давайте лошадей. Пусть на этот раз так и будет. Но помните, господа, нужно быть осторожными. Очень осторожными, господа, нужно быть в таких дѣлах.

І помалу, поважно, згорнув книжку й засунув її знов за пазуху.

І як тільки вона зникла, всі зітхнули легше. Оживились, підбадьорились.

Через півгодини коні того самого Сидоренка стояли коло волости, запряжені в новенький зелений хургон. Колиска застелена була килимком, а на передку сидів парубок. Біля хургона чекала юрба селян, яка поспішно, скинувши шапки, дала нам дорогу.

eliv.npl.org